

BOKHANDLARE I MALMÖ UNDER DEN DANSKA TIDEN.

Av C. G. HELLSTRÖM. (uttdrag 1945,
artikel i Ellenbogen)

Ambulerande handel

Redan under medeltiden förekom det ambulerande bokhandel, utövad av bokförare, som de vid denna tid kallades, och vilka sålde handskrifter vid kyrkorna. För Danmark räkning känna vi icke till något närmare härom, men det är troligt att sådant förekommit i någon utsträckning. Det är dock uppfinning en av boktryckarekonsten, om gör det möjlig att i större skala sätta i gång med en sådan försäljning och distribution. De första verkliga bokhandlarna ha varit de ambulerande boktryckarna, som själva sålt sina alster.

Danmarks äldsta bokhandelsförteckning

Vad Malmö beträffar ha vi en av Danmarks äldsta bokhandelsförteckningar upptagande åtskilliga tryck från Pari och av dess offentliggörare, Johannes Lindbrek och Ellen J Orgensen, daterad till början av 1520-talet, alltså före reformationen. Denna förteckning, den så kallade Malmö-listan, upptar åtskilliga tunnor böcker både för Malmö och Lund. Tyvärr kan det icke konstateras, vem som varit försäljaren. I sammanhang med denna bokförsäljning bör väl sättas den upplaga av Pauli brev med Jacobi Fabri commentarier, som Frands Wormordsen lånade på rådhuset av kyrkans förråd 15293, och som dessutom finnes upptagen på denna lista.

1542 Malmös första bokhandlare

Först 1542 få vi namnet på en bokförare, som besökt staden, nämligen Frantz Bogeförer. Vem han nu har varit är svårt att säga. Han har under sina resor även sålt böcker till Köpenhamns universitet, enligt vars räkenskaper för 1539-1540 han fått 50 daler för åtskilliga kyrkofäders arbeten. I samma räkenskaper upptages även en Augustini-upplaga, som inbunden kostade 26 dr [daler] (= 104 mrc [marker]).

Hans Vingaard 1553

Att bokförare från olika håll samlats i staden, finna vi av kyrkans räkenskaper för 1550-talet, då man tar avgifter av dem. Tydligen har man då haft någon energisk "kassör" i kyrkan, ty varken förr eller senare med ett undantag finnes sådana uppgifter upptagna, ehuru vi för senare tid veta, att bokförare flera gånger stod i kyrkan och sålde böcker, och dessutom kyrkans räkenskaper är bevarade för dessa tidsperioder. 1553 hade man besök av Hans Vingaard, den kände danske boktryckaren från Köpenhamn, som stod i "vonghusitt" (vapenhuset) och sålde böcker

Malmös Domböcker en källa

En genomgång av stadens domböcker ger inga upplysningar om bokförare förrän in på år 1561. Detta år får vi den förste i Malmö bosatte bokförarens namn. Denne var Peder Bogeförer. Han fick då den 31 januari s. å. låna 60 mark av stadens "barnepenninge", d. v. s. sådana penningmedel, som staden förvaltade för omyndiga barn räkning. En tillfällighet, som ser ganska märkvärdig ut är, att det är de pengar, som tidigare boktryckaren Oluf Ulricksöns hustru Anne haft till låns av staden

Henrik Smed

Den kände krönikören Henrik Smed, har bedrivit försäljning av sina egna Alster. Hans bok, finnes till salu hos Henrik med, borgare och vägare i Malmö. Henrik avled under Malmö's stora Pestår

Bokhandlaren Baltzer Kaus 1574 besökt staden. Det är mycket möjligt och även troligt, att han tidigare bedrivit försäljning i staden. Denne, som var bosatt i Köpenhamn, drev där bokhandel i S. Rochi kapell i Vor Frue Kirke. för vilket han från 1561 till 1365 årligen betalade 10 a 12 marker.

1580 Anders Bogeförer

På 1580-talet dyker det plötsligt upp en Anders Bogeförer i kyrkans räkenskaper. I dödsnotiserna för 1584 finner man, att denne låtit begrava ett barn här, och man kan då förmoda att han varit bosatt i staden. Om han är identisk med den samtidigt uppträdande Anders Bogebinder, förefaller dock icke troligt.

Statligt (Danskt) påbud 1562

Bokhandeln var som allt annat vid denna tid genomsyrat av religionsstridernas anda. Då läran spelade den dominerande rollen, kunde ju en censur inte undvikas, för i annat fall kunde det hända, att villoläror spred sig i bland folket. Boktryckarna i landet kunde man ganska lätt övervaka, men införsel från utlandet av på modersmålet tryckta böcker kunde ha sina obehagliga överraskningar. Det är därför naturligt, att ett kungligt förbud att införa sådana böcker skulle komma. Det kom också, då Frederik II den 1 januari 1562 utfärdades ett sådant brev, där förbud att sälja andra danska böcker än sådana, som var tryckta i Köpenhamn och genomsedda av universitetet utfärdades. 1596 återupprepades det (Christian IV kung)

**Fredrik II, född 1 juli 1534, död 4 april 1588,
kung av Danmark och Norge från 1559.**

**Kristian IV, Christian 4,
född 12 april 1577,
död 28 februari 1648,
var kung av Danmark
och Norge 1588–1648.**

Willem Klaacker

Willem Klaacker, han var verksamhet som bokhandlare uppgifterna är mera sparsamma. Han var klockare i staden från 1573- 74, då den första uppgiften om honom förekommer i kyrkan räkenskaper. Han efterträder då en Jens Klocker. Av samma räkenskaper er det ut, som han under sin långa tjänstgöring skött olika uppdrag. Han har stöpt ljus till kyrkan. Han eller hans hustru Anna har hållit kyrkans "messerokar" och ljusstakar i ordning. Han avled i oktober 1606

Vor Frue Kirke, København

Det har funnits en kyrka på platsen sedan 1100-talet, men kyrkobyggnaden har brunnit och återuppbyggts flera gånger. Tre gånger har den brunnit ner helt till grunden för att sedan ersättas av en ny byggnad. Den nuvarande kyrkan är byggd i början av 1800-talet i klassicistisk stil.

Tillbakagång i Malmö

Mot slutet av 1500-talet gick Malmös handel tillbaka mycket. Det berodde på pestens härjning, tung krigsbeskattning och inte minst genom att sillfisket avtog. Ett försök att hjälpa upp det minskande näringslivet genom att 1619 ta ifrån Trelleborg dess stadsrättigheter visade sig inte verksamt.

Var bodde bokhandlarna

Willem Klaacker bodde troligen på hörnet av Själbodarna mitt emot nuvarande Kyrkogatan, där klockaren hade sin "ämbetsbolig". Den andre bokhandlaren var Hans Bogeförer, vilken kan vara identisk med Hans Bogebinder. Denne bodde redan 1594 i andra roten och hade då nog bott där något å r. Detta år inbetalte han och en annan person såsom förtroendeman in för roten en tydligen, extra summa för avlöningar till kyrkans och skolans personal. Enligt borgarlängden av 1596 bodde han på hörnet av Kalendegatan.

Verksamma i Köpenhamn

Henrik Walkirck är den bekante bokhandlaren och boktryckaren i Köpenhamn, vilken på 1580-talet inflyttade från Tyskland, och som senare bekostat tryckningen av en del av Huitfeldts danska historiska arbeten. Hans Olborg är ett känt namn inom den danska bokhandelns historia och som förläggare av Frederik II :s bibel av 1589. Som bokhandlare hade han sin bokhandel i Sankt Rochi kapell i. Vor Frue Kirke från 1597 till in död 1619. Jacob Rete i Stettin och Hans Brandes i Rostock har antagligen också varit bokhandlare.

SCHREIBER
SELEN SCHATZ

Gesangbuch

Rom
m.
Jesfanten
Angst

La 89.

Peder Hanssön

Peder Hanssön Isenkremmer, död 1618 var en Malmököpman, som inte bara sålde papper utan möjligen också böcker. I varje fall finnes hans namn upptaget i en bouppteckning från 1604, där han kräver dödsboet på 2 dr för en bok, If armonia Euangelistarum.

Matthis Pederssen

Matthis Pederssen Boge binder, vilken redan 1611 var bosatt på nuvarande Kyrkogatan strax i närheten av Petri kyrka och stadens torg. Han har som framgår av den efterföljande boklistan drivit in handel både i bostaden och i kyrkan, där han haft ett lager stående i ett skåp. För platsen i kyrkan har han aldrig betalat något. Hela 1100 böcker är upptagna.

Besök från Irland

1615 hade staden även besök av en bokförare från Irland vid namn Albritt Johanssen, som stod i kyrkan och sålde böcker med det resultat, att han blev av med några böcker, som han beskyllde styvsonen till kyrkans präst för att hava tagit. Detta gav anledning till, att stadens domstol fick ta hand om saken, och protokollet om händelsen finns fortfarande bevarat